

Mira Kallio

TAIDEPERUSTAISEN TUTKIMUSPARADIGMAN MUODOSTUMINEN

Johdanto

Osa Taideteollisen korkeakoulun taidekasvatuksen alan tutkimuksista pureutuu taiteen menetelmillä saavutettavaan tietoon ja ymmärrykseen. Tutkimuksen taiteellinen osuus ei tällöin ole pelkästään tutkimukseen liitetty erillinen taideproduktio vaan sen merkitys on omanlaisen tiedontuottamisen kautta erityisessä roolissa. Tämän roolin hahmottaminen on nähty tutkimuksellisesti niin hankalaksi, ettei niin sanottuja taiteellisia tutkimuksia ole Taideteollisessa korkeakoulussa ollut mahdollista valmistella. Kuvataiteellisia tutkimuksia (Artistic Research, ks. esim. Kiljunen & Hannula 2002; Hannula et al 2005) on katsottu mahdolliseksi synnyttää ainoastaan Kuvataideakatemiassa.

Taiteellinen tutkimus on nyt saamassa rinnalleen taidekasvatuksen tutkimussuuntausta, jota ehdotan suomen kielellä kutsuttavaksi *taideperustaiseksi tutkimukseksi* (Arts-Based Research). Esimerkkejä taideperustaiselle tutkimukselle löytyy muun muassa amerikkalaisesta, kanadalaisesta, englantilaisesta ja australialaisesta taidekasvatuksen tutkimuksesta (ks. esim. Baron & Eisner 1997; Finley & Knowles 1995; Irwin & Cosson 2004; Macleod & Holdridge 2006; McNiff 1998). Näiden maiden taidekasvatustutkimus ja tässä artikkelissa erityisesti tarkasteltu taideperustainen tutkimus on pitkälle kehitettyä ja monipuolista. Suomalaisen kuvataidekasvatuksen tutkimuksen paradigmaa kehitetään omiin tarpeisiimme sopivaksi.

Taideperustaisen tutkimuksen lähtökohtana on moninainen ihmiskäsitys ja tietynlainen ymmärrys taiteen menetelmillä tai taiteen strategioilla syntyvästä tutkimuksellisesta tiedonmuodostuksesta. Ihmisyys hahmottuu laajamerkityksellisenä näkemyksenä ihmisyydestä sosiaalisessa ja vuorovaikutteisessa merkityksessään. Taideperustainen tutkimus on tärkeätä ymmärtää menetelmäksi, joka tuottaa tietoutta ympäröivästä todellisuudesta. Se ei välttämättä tutki taiteen sisäisiä ilmiöitä.

Taideperustaisessa tutkimuksessa visuaalisen prosessin sanallistaminen ja käsitteellistäminen on olennainen osa tutkimusta. Tutkivan taidekasvattaja-taiteilijan intentioiden ei voi olettaa siirtyvän vastaanottajalle ilman että niitä kielellisesti avattaisiin. Vaikka kuva sinänsä voi olla tehokas kannanotto moneen asiaan, ei se riitä yksinään argumentoimaan tutkimuksen kontekstissa. Traditionaalisesti vastakkainasetteluna hahmotettu kuvallinen ja kielellinen ajattelu muodostavat siten monipohjaisen ymmärryksen tiedonkäsitykselle.

Taiteellinen, moniaistinen ja kokemuksellinen toiminta tuottaa tietoa, joka on usein koettu vaikeaksi lähestyä ja on siksi jätetty perinteisesti tutkimuksen ulkopuolelle. Yleinen käsitys tutkimuksesta on tarkoittanut tieteellistä hanketta, johon taiteella tai kokemuksellisella tiedolla ei ole ollut sijaa, joskin tästä käsityksestä on myös poikkeuksia, jopa luonnontieteen puolella¹. Tieto, jota ei olla osattu kuunnella, ymmärtää tai käsitteellistää, on katsottu epärelevantiksi, mykäksi ja siten tutkimuksen piiriin sopimattomaksi. Taiteelliseen tietoon ja kokemukseen perustavan tutkimuksen alkuaikoina, 1990-luvun alun Yhdysvalloissa, sai paradigma osakseen ennakkoluuloa ja tuntui jopa sen perustajista alkuun mahdottomalta (Eisner 2006, 10).

Kuvataidekasvatusta² rasittaa kielteiset tai ainakin rajallisesti ymmärretyt konnotaatiot, jotka yleisesti liitetään kasvatukseen. Tosiasiassa taidekasvatuksen ala muotoutuu muuttuvassa maailmassamme laajempaan kuin miten se traditionaalisesti on ymmärretty. Myös kasvatusta on nähtävissä perinteistä määrittelyä moninaisempaan. Kasvatusta on ajateltu sekä arkikielessä että opetuksen tutkimuksessa toiminnaksi, joka pyrkii vaikuttamaan ihmisen kehitykseen ja kasvuun ja siten aikaansaamaan oppimista (Uusikylä et al 2000, 14). Taidekasvatuksen tutkimus ei välttämättä tutki lainkaan opetusta tai oppimista, eikä termiä ”kasvatusta” aina ymmärretä pyrkimyksenä kehittää toista ihmistä. Taidekasvatuksen tutkimuksen merkitys voi olla esimerkiksi jonkin kulttuurisen käytännön kriittinen havainnoiminen ja sen rakenteen näkyväksi tekeminen. Peilin asettaminen on tutkimuksen mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnan ja kasvatuksen arvoihin ja päämääriin.

Kasvatusta nähdään tasa-arvoisena, kokonaisvaltaisen tajunnan, kuvittelun ja visuaalisen sekä kielellisen konstruoinnin välineenä. Yhteistä kaikelle taidekasvatuksen tutkimukselle on käsitys ihmisen ajattelusta moninaisena, holistisena ja monenlaisen mutta samanaikaisen tapahtuman verkostona³.

¹ Esimerkiksi kemisti-filosofi Michael Polanyin kuuluisa tutkimus hiljaisesta tiedosta: *Personal Knowledge: Towards a Post-Critical Philosophy* (1958). Hiljainen tieto on sellaista tietoa, mitä emme osaa ilmaista tai mitä emme aina edes tiedä tietävämmme (*The Tacit Dimension*. 1967, 4).

² Puhun jatkossa taidekasvatuksesta, vaikka omasta tutkimusaiheestani ja ammatillisesta näkökulmastani johtuen tarkoitan erityisesti kuvataidekasvatusta. Paradigman kannalta ei kuitenkaan ole keskeistä painottaa mitään erityistä taidemateriaalia tai -tekniikkaa – taideperustaisen tutkimuksen ja kokemuksellisen tiedon alueeseen sopii yhtä hyvin musiikki, teatteri tai esimerkiksi tanssi.

³ ”Moninainen” on mielestäni sanana täsmällisempi kuvaamaan ajattelun samanaikaista monipuolisuutta tarkemmin kuin esimerkiksi ”monitasoisuus”, joka kiinnittää huomion ajattelun hierarkisuuteen, joka puolestaan on tälle ajattelulle vierasta.

Taideperustainen tutkimus Suomessa kehittyi taidekasvatuksen tutkimuskontekstissa ja liittyy siksi läheisesti paradigmaan, joka alan tutkimuksessa on nähtävissä. Tämä paradigma on löyhä ja nuori, mutta kaikesta huolimatta olemassa oleva (ks. Esim. Räsänen 2007, 12). Taidekasvatuksen tutkimus sitoutuu usein fenomenologiseen, hermeneuttiseen tai pragmatistiseen tutkimusperinteeseen, mahdollisesti yhdistäen osallistuvaa toimintatutkimusta, etnografista tai narratiivista tutkimusta, haastattelututkimusta, diskurssianalyysiä, case-tutkimusta tai muuta laadullista tutkimusmenetelmällisyyttä. Taidekasvatuksen tutkimus on jo pitkään saanut vaikutteita taiteellisesta tutkimuksesta, taiteentutkimuksesta sekä kulttuurintutkimuksesta ja samalla perustanut monitieteiseen pohjaan (mm. filosofia, sosiologia, psykologia, estetiikka, taidehistoria, kasvatustieteet, kulttuuriantropologia ja etenkin kriittinen pedagogiikka). Taiteellisen ja tieteellisen ajattelutavan yhteen liimaaminen ei sinänsä riitä synnyttämään uutta paradigmaa taidekasvatuksen tutkimukselle.

Pyrin artikkelissani selvittämään ”henkeä”, jossa nähdäkseni suomalaista taidekasvatuksen tutkimusta ja etenkin taideperustaista tutkimusta tulisi kehittää. Tätä paradigmaa ei kehitellä tyhjästä. Taidekasvatuksen osastolla on tehty tutkimusta jo vuosia, väitöksiä kymmenen vuoden ajan. Taidekasvatuksen jatko-opinnot aloitettiin Taideteollisessa korkeakoulussa 1980-luvulla ja ensimmäinen taidekasvatuksen tohtorinväitös valmistui 1997 (Räsänen). Teoreettisen paradigman nuoruuden voima on sen joustavuudessa: uuden tutkimusnäkökulman muodostaminen mahdollistaa koko alan uudelleen konstruoinnin sekä kriittisen pohdinnan sen merkityksistä.

Tarjoan artikkelissani käsityksiäni tämän kehitteillä olevan tutkimusparadigman muodostumiseen etenkin taideperustaisesta näkökulmasta sekä pohdin, mikä kansainvälisessä tutkimuksessa on mielestäni niin arvokasta, että se tulisi ottaa osaksi muotoutuvaa paradigmaamme.

Taide tutkimuksen perustana

Taidekasvatuksen osaston jatko-opiskelijoiden tutkimushankkeet voidaan jakaa neljään aihealueeseen:

1. Monikulttuurisuus, erot ja toiseus
2. Muotoilu – ja ympäristökasvatus
3. Taidepedagogiikka
4. Taiteellinen toiminta

Aihealuejaottelu on suuntaa-antava. Kaikkien valmisteilla olevien väitöstutkimusten kohdalla ei ole helppoa osoittaa yksiselitteistä otsikkoa, jonka alle työ sijoittaa. Neliosainen jaottelu näyttää kuitenkin selvimmin osoittavan ne painotusalueet ja kiinnostuksen kohteet, jotka taidekasvatuksen tutkimuksessa koetaan tällä hetkellä

keskeisiksi. Taiteellinen toiminta ei suinkaan ole ainoa aihealue, mikä hyödyntää taiteeseen perustuvaa tietoutta. Taiteen strategian menetelmillä syntyvä tietous koskee ja käsittelee todellisuutta, ympäristöä, sosiaalisia kysymyksiä, toisin sanoen kaikkea sitä, mikä elämässä on olennaista. Taideperustainen tutkimus on siten mahdollinen tutkimusmenetelmä tutkijalle, joka työstää aihettaan ja aineistoaan oman taiteensa kautta. Tutkimuksessa päästään ikään kuin sisältä hahmottamaan visuaalista ja kuvallista ymmärtämistä. Taiteellisen työskentelyn kautta tutkija pääsee käsiksi kysymyksiin, joihin toinen tutkija ei voi koskaan päästä. Oma taiteen tekemistään menetelmänä käyttävän tutkijan itsekriittisyys ja työn läpinäkyvyys nousevat keskeiseen rooliin. Tässä, kuten monessa muussakin piirteessä, taideperustainen tutkimus muistuttaa taiteellista tutkimusta.

Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivoja määritelleiden Mika Hannulan, Juha Suorannan ja Tere Vedénin (2003) mukaan kokemuksellisen tutkimusaineiston tulisi olla avointa ja yhteisöllisesti saavutettavaa. Samanaikaisesti kun sen tulisi olla taiteelle ominaisella tavalla ainutlaatuista, tulisi sen puhua inhimillisestä kokemuksesta siten, että se olisi myös muille ymmärrettävää. Jotta tutkimuksellisten kriteereiden ylläpitäminen olisi mahdollista taiteelliseen kokemukseen perustavassa tutkimuksessa, on tutkijan avoimuuteen, itsekriittisyyteen ja itsereflektointiin suhtauduttava erityisen painokkaasti. Taiteelliseen prosessiin antautuminen ja intuitiiviseen työvaiheeseen luottaminen on perinteiselle yllätyksellisyyttä kaihtavalle tutkimukselle vierasta. Taideperustainen tutkimus, kuten myös taiteellinen tutkimus, voidaan nähdä uhkana akateemiselle tutkimukselle, joka viime vuosikymmeniin asti on liitetty lähinnä tieteelliseen tutkimukseen. Jo pelkkä ajatus oman työn, puhumattakaan oman taiteellisen työn, kautta tutkimisesta herättää tiedemaailmassa epäilyjä. Kuitenkin se, mikä taideperustaisessa tutkimuksessa koetaan hallitsemattomaksi, on sukua yllättävyydelle, jonka tiedämme johdatelleen esimerkiksi luonnontiedettä mitä merkittävimmissä määrin. Joku kutsuisi juuri tätä yllättävyyden tai hallitsemattomuuden aspektia leimallisesti luovaksi työksi, joka puolestaan on olennainen osa tutkimuksen tekemistä. Yllätyksellisen, jopa sattuman, tunnistaminen ja sen paljastaminen voi näyttäytyä voimavarana ja olla mukana luomassa sitä, mitä myös kutsutaan uudeksi tiedoksi. Taiteellisessa työssä tehtävät intuitiiviset valinnat ovat yhtä merkityksellisiä kuin harkittu valinta. Tällöin käytössä ovat tietoisuuden aspektit, joita kielen on vaikeata joskaan ei mahdotonta tavoittaa. Taiteen intuitiivinen tieto (lihan aistitieto tai hiljainen tieto) saa usein tarpeettoman mystisiä määritelmiä vain siksi, ettei se ole numeroilla mittavissa tai edes kielelle käännettävissä. Taideperustainen tutkimus ei kuitenkaan ole yksin, eikä edes ensimmäisenä, laajentamassa luottamusta tutkijan kokemukseen. Esimerkiksi autoetnografia ja narratiivisuus ovat kirjallisuustieteen puolella avanneet erilaisia menetelmiä, joita myös taidekasvatuksen tutkimuksissa on käytetty.

Taideperustaisen tutkimuksen pohjoisamerikkalaisia piirteitä

Yhdysvaltalainen taideperustainen (Arts-Based⁴) tutkimus on syntynyt tarpeesta laajentaa tutkimuksellisen metodologian rajoja. 1990-luvulla keskusteltiin, voiko kaunokirjallinen teos olla väitöskirja. Myöhemmin taiteelliseen tutkimusaineistoon perustuva tutkimus on nähty arvokkaana sisäänpääsynä kokemuksen muotoihin, jotka muuten olisivat saavuttamattomissa (Eisner 2006, 11).

Graeme Sullivan määrittelee ”Arts-based” tutkimuksen hyödyntävän taiteen ainutlaatuista tapaa, tarjoten sisäänpääsyn inhimilliseen tietoon ja ymmärrykseen⁵. Tutkimusnäkemys eroaa selvästi taiteellisesta tutkimuksesta. Sen sijaan, että kysyttäisiin, voiko taide sellaisenaan olla tutkimusmuoto, ”arts-based” tutkija kysyy, voivatko taiteelliset muodot olla käytettävissä kasvatuksellisen tutkimuksen perustana.⁶ Yhdysvaltalaiset taideperustaiset tutkimukset ovat usein kasvatus- ja yhteiskuntatieteisiin sitoutuneita (Sullivan 2006, 21,23). Niissä kuitenkin painottuu kaksi toisistaan poikkeavaa näkemyseroa. Toinen näkökulma korostaa tinkimättömästi taiteellista produktiota tiedontuottajana, toisen painottaessa taidetta muuta aineistoa laajentavana ja pätevöittävänsä lisänä.

Myös Tom Barone kuvailee yhdysvaltalaisen viimeaikaisen taideperustaisen tutkimuksen sitoutuneen kasvatuksellisiin ja sosiaalipoliittisiin kysymyksiin ja tarpeisiin. Kanadalaisen ”arts-based” tutkimuksen uusi suuntaus sen sijaan etsii poliittisesti vapaampia toimintamuotoja. (Barone 2006, 7).

Viimeisen vuosikymmenen ajan taideperustainen kanadalainen tutkimus on painottanut etenkin narratiivisen, autobiografisen, performatiivisen etnografian ja poettisen tutkimuksen merkityksiä. Kanadalaiset taidekasvatuksen tutkijat Rita Irwin ja Alex de Cosson ovat kollegoineen laajentaneet autoetnografian ja autobiografian lähestymistapoja kehittäessään tutkimustavan, jota he kutsuvat A/r/tographyksi⁷.

A/r/tography on taideperustainen tutkimusmenetelmä, joka kietoo yhteen kuvaa ja kirjoitusta. Taiteilija-taidekasvattaja-tutkija altistaa itsensä alati muuttuvaan, liikkuvaan ja ennalta määrittelemättömään tutkimustilanteeseen (living inquiry). Tutkijan persoona ymmärretään erottamattomaksi ja luonnolliseksi osaksi akateemista työtä. Tutkijan subjektiviteetti alistuu osaksi tutkimusta ja siten avoimen tarkastelun kohteeksi. Tutkijan elämää ja kokemushistoriaa ei siten nähdä tutkimuksesta erillisenä (Irwin & Cosson, 2004, Suominen 2003). Taiteellinen luominen, oppiminen, teoreettinen ymmärrys, käytäntö,

⁴ Terminologia ei Yhdysvalloissa ole sen selkeämpää kuin meilläkään. Eisnerlainen ”Arts-based’n” vaihtoehtoiksi tai sen alakäsitteiksi on synnytetty muun muassa seuraavia: aesthetically-based, image-based, practice-based, arts-inspired, arts-informed, arts practice as research ja a/r/tography.

⁵ ”[...] Arts-based research is used by those seeking to broaden forms of inquiry that can take advantage of the way the arts offer unique insight into the human knowing and understanding (Barone & Eisner 1997; Diamond & Mullen 1999; Jipson & Paley 1997).”

⁶ ”Can artistic forms be used as the basis for educational inquiry?”

⁷ A/r/tographyyn kolme alkukirjainta (a/r/t) viittaa taidekasvattajan moninaiisiin rooleihin: artist, researcher ja teacher (taiteilija, tutkija, opettaja).

eettisyys ja kokemuksellisuus muotoutuvat yhteen punoutuen tässä relationaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa kaikki tutkijan elämän aspektit vaikuttavat tiedonmuodostuksen representaatioihin (Finlay & Knowles, 1995).

Rita Irwin viittaa Aristoteleen ja kolmenlaisen ajattelun tapaan: Tietäminen/knowing (theoria), tekeminen/doing (praxis) ja luova (taiteen)tekeminen/making (poiesis). Näiden kolmen ajattelun muodon ymmärtäminen on aina ollut taidekasvattajien mielenkiinnon kohteena tarkoituksena lisätä ymmärrystä taiteesta idean ja toiminnan ykseyden kautta (Irwin 2004, 27). Aikaisemmin pidettiin tärkeänä rakentaa dialektista suhdetta näiden kolmen erilaisen ajattelutavan kategorian välille. Dialektinen asenne ei kuitenkaan enää ole toimiva ellemmuokkaa dikotomista asettelua kohti monitasoisempaa ymmärrystä. Tällöin dialektisuuden aikomuksellinen luonne ruumiillistuu näkemykseksi, joka rohkaisee kolmannen, kategorioiden välissä ja joukossa olevan rajatilan syntyymiseen. Siinä missä dialogia ottaa huomioon vastakkainasettelun ja opposition, tarjoaa kolmas tila paikan yhtymiseen, kuitenkin ottaen erilaisuuden ja yksilöllisyyden huomioon.

Ketkä elävät raja-alueella ajattelevat uudelleen, elävät uudelleen ja uudelleenmuodostavat identiteettinsä ehdot kohdatessaan erilaisuuden ja tuttuuden ilmeisen vastakkaisessa maailmassa. Kolmannessa tilassa eläessä traditiot eivät ole tukemassa ja rakentamassa identiteettiä, vaan identiteetti syntyy moninaisuudesta (Rogoff 2000). Taiteilija-tutkija-opettajat elävät tämän kaltaisessa kolmannessa rajatilassa luodessaan, tutkiessaan ja oppiessaan ymmärtämään, arvostamaan ja representoimaan maailmaa (ks. Finley, Knowles 1995). Rajatilassa rakentuu halu elää alueella, jossa ovat läsnä sekä samanlaisuus että erilaisuus, ratkaisu ja jatkuva muutos (Irwin 2004, 29-30).

Stephany Springgayn postkolonialistiset, postmodernit ja naistutkimukselliset lähtökohdat ilmaisevat kiinnostusta rajatilaan poliittisena voimana. Hän viittaa Homi Bhabbaan joka on luonut käsitteen kolmannesta tilasta teoriassaan rajatilasta (liminal place). Bhabba näkee kolmannen tilan paikkana, josta lähtien on mahdollista irrottautua muuttumattoman identiteetin raameista ja binaarisesta oppositioasetelmasta kohti hybrisen kulttuurintuotannon muotoa ja merkitystä (Springgay 2004).

Taidekasvatuksen tutkimuksen kotimaisia suuntaviivoja

Ihminen on olemukseltaan sosiaalinen. Ihmisen olemuksessa leimallista on jatkuvassa muutoksessa pysyminen, mikä on aina osittaista ja muutoksessa olevaa, liikkeessä asioiden välillä, varsinaisesti perille saapumatta. Ihmisten sosiaalinen yhdessä oleminen vaatii jatkuvaa määrittelemistä ja keskinäistä neuvottelua,, joka konkretisoituu sosiaalisissa toiminnoissa (Burr 2004). Taidetta tekevä taidekasvattaja asettaa itsensä liikkuvampaan tilaan kuin perinteinen yksin työskentelevä (modernistinen mestari)taiteilija. Taiteen merkitys ymmärretään toisin: taiteellisen toiminnan ontologia perustuu nyt sosiaaliseen työskentelyasemaan, ei yhden ihmisen itseilmaisuuun. Taidekasvatuksen tutkija on usein sekä taiteilija että taidekasvattaja ja kykenee tästä positiostaan hahmottamaan

tutkimustietonsa moninaisempaan kuin vain yhdestä roolista.

Taiteellisen prosessin avulla itselle vielä hahmottumattomilla kokemuksilla, muistoilla ja merkityksillä on mahdollisuus päästä käsittelyyn (Sava & Vesänen-Laukkanen 2004, 36). Tutkimuksen kannalta keskeistä on tämän tiedon työstäminen ja käsitteellistäminen muille ymmärrettävään muotoon. Taideperustaisessa tutkimuksessa tutkija altistaa persoonansa ja taiteensa tutkimuksensa välineeksi ja tutkimusmenetelmäksi, taiteellisen työnsä instrumentiksi. Oman kokemushistorian ja taiteen asettaminen tutkimuksen instrumentiksi tuottaa tietoa joka koskettaa elettyä elämää. Tietyllä tavalla tämä käsitys koskee kaikkea laadullista tutkimusta, jossa tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suoranta 1998, 211).

Suomalainen taidekasvatuksen tutkimus sai alkuvuosinaan vaikutteita entisten Neuvostoliiton ja Länsi-Saksan tutkimuksista. Käännös angloamerikkalaisen teorian piiriin tapahtui 1980-luvun alussa. Paradigmaa on johdatellut tulkinnallisuus, konstruktivismi ja fenomenologis-hermeneuttinen ymmärtäminen ja emansipaatio (Räsänen 2007,15.) Metodologinen painopiste on korostanut yhteiskunnallista vaikuttamista. Osallistuva toimintatutkimus, genre- ja naistutkimus, tutkimukset syrjäytymisen ehkäisystä, toiseudesta, monikulttuurisuudesta, identiteetistä ja yhteisöllisyydestä ovat painottuneet samankaltaisesti kuin Pohjois-Amerikassa.

Kuten Yhdysvalloissa, on suomalaisessa taidekasvatuksessa sosiaalinen ulottuvuus nähty merkitykselliseksi. Marjo Räsänen huomauttaakin suomalaisen taiteellisen tutkimuksen muodostuneen rinnakkaisesti yhdysvaltalaisen ”arts-based” tutkimuksen kanssa. Tämä samankaltaisuus on kuitenkin usein jäänyt vaille huomiota (emt.,15).

1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa Taidekasvatuksen osasto toteutti hankkeita, joiden keskiöissä oli monikulttuurisuus, eriarvoisuus, etniset suhteet ja syrjäytymisen syntymekanismit. Taikomo -projekti (1997-2000), *Taidekasvatus monikulttuurisessa kontekstissa*, jatkui *Taiteellinen ilmaisu ja etnisesti tai sosiaalisesti syrjäytymisvaarassa olevien lasten itseymmärrys* -hankkeena (Syreenin Taimi 2001-2003). Suomen Akatemian tukeman tutkimuksen tarkoituksena oli taiteellisen toiminnan merkityksen punominen sellaisten lasten ja nuorten itseymmärryksen ja kulttuurisen identiteetin tukemiseen, jotka maahanmuuton tai vaikeiden sosiaalisten olosuhteiden vuoksi olivat syrjäytymisvaarassa.

Artbeat (Artistically based experiences in art education teaching, 2007-2009) on Taidekasvatuksen osaston johtama ja Suomen Akatemian tukema käynnissä oleva tutkimushanke. Tutkimusprojektin tarkoituksena on tutkia taiteellisia ja etenkin nykytaiteen prosesseja ja elementtejä osana taidekasvatuksellisia toimintoja. Hankkeessa tutkitaan nykytaiteen ja taidekasvatuksen välistä suhdetta myös kansainvälisesti.

Yhteisötaiteen ja sen tutkimuksen (ks. esim. Kantonen 2005) näkökulma liikkuu monilta osin samantapaisten kysymyksenasettelujen äärellä kuin taidekasvatus ja sen tutkimus⁸.

⁸ Taidekasvatuksen osaston valmisteilla olevista väitöstoista sosiaalisesti sitoutuneiden ja yhteisötaiteeseen suuntautuneiden töiden lisäksi ympäristötaidekasvatushankkeet ja –tutkimukset painottuvat yhteisötaiteen ja nykytaiteen näkökulmiin. *Nature art education* on tutkimusryhmä, joka

Yhteistä on nähdä taide ja taiteellinen ajattelu kommunikoinnin menetelmänä. Nykytaide, pyrkimyksessään avoimeen ja osallistuvaan keskusteluun yleisön kanssa, on jatkuvasti lähentynyt taidekasvatuksen näkökulmia. Tämä on havaittavissa muun muassa nykytaiteen suurimmassa katsauksessa, Documentassa, jonka vuoden 2007 lähtökohdat sitoutuvat taidekasvatukseen (Schollhammer 2007).

Kohti yhteistä mutta ainutkertaista tietoa

Tietämisen tavat opitaan koulussa jo varhain. Matemaattista ja kielellistä tietoa arvostetaan; aistinen tieto sen sijaan nähdään tavoittamattomana ja mystisenä. Tietämisen tavat peilaavat kulttuurimme arvostusta. Aistitietoa ei havaita vaikka sen läsnäolo olisi ilmeistä, sillä emme ole harjaantuneet sitä huomaamaan. Tapamme havaita ympäristöämme ja todellisuuttamme on rajoittunut yleistyksiin ja kategorioihin. Käytämme havaitsemiskapasiteettiamme rajallisesti, sillä havainnon vakioisuus edellyttää, että jätämme suuren osan vaihtelua huomiotta.

Opettaminen, taiteen tekeminen sekä tutkiminen ovat jatkuvassa muutoksessa. Tutkittavaan tarttuminen ja tiedon kerääminen tutkimusaineistoksi sekä sen käsitteleminen on haaste myös alati muuttuvassa työnkuvassa. Kyse ei kuitenkaan ole monen eri ammatin yhdistämisestä, joka luullakseni johtaisi ainoastaan useampaan huonosti hoidettuun työhön, vaan tutkivan taiteilijapedagogin työnkuvan uudelleenahmottamisesta. Taiteilija-taidekasvattajan positio tutkimuksessa muodostuu yhtä moninaisesti, kun tutkija on osa tutkittavaa aineistoaan ja sen analysoija. Tätä vasten on luontevaa, että tutkimus nähdään elävänä ja kiinteänä osana tutkijan persoonaa.

Taiteilijapedagogin positio hahmottuu perinteisestä taiteilijaroolista poikkeavaksi. Hän ei ensinnäkään ole sitoutunut taidemaailman markkinoihin eikä siksi joudu käyttämään resurssejaan taiteilijajaimonsa rakentamiseen. Toiseksi tämä mahdollistaa ulkopuolelta tarkastelijan asenteen, joka puolestaan voi johtaa hedelmälliseen uudelleen ajatteluun. Moni nykytaiteilija on tunnettu siitä, että toimii varsinaisesti aivan toisenlaisessa ammatissa. Riippumattomuus mahdollistaa radikaalienkin ajatusten esilletulemisen. Taidekasvattajan on mahdollista tutkia taiteeseensa perustaen, kuten myös halutessaan ilmaista ajatuksiaan taiteensa kautta, mutta samalla säilyttää riippumattomuutensa taidemaailman sekä sovituista että kirjoittamattomista genreistä.

Miten tutkimus, joka perustuu yhden omakohtaisen ja ainutkertaisen kokemuksen varaan voi olla muille antoisaa? Taiteellinen tietäminen on omanlaistaan, jopa ainutlaatuista. On aika alkaa luottamaan sen synnyttämään tietoon ja ymmärrykseen

luonnehtii alakseen arts-based environmental education'n. Tutkimusryhmän tavoitteena on lisätä ymmärrystä taiteessa käytetyistä menetelmistä ympäristökasvatuksen kontekstissa ja niistä arvoista jotka liitetään ympäristökasvatukseen. Heidän tarkoituksena on kehittää uusia metodeja taideperustaiselle ympäristökasvatukselle.

ihmisyydestä. On tapahtunut paljon sen jälkeen, kun Elliot Eisner keskusteli 1970-luvulla vallankumouksellisesta mahdollisuudesta tehdä väitöstyö sinfoniasävellyksen, veistosnäyttelyn tai esimerkiksi teatteriproduktion muodossa (Barone 2006, 6). Vaikka mainitun muotoisia väitöstöitä ei taidekasvatuksen puitteissa tehtäisi, ovat taideperustaisen tutkimuksen monet mahdollisuudet vielä tutkimatta.

Tutkimuksen kriteereihin kuuluu merkitysten tuottaminen muille. Taidekasvatuksen tutkimuksissa ei siitä huolimatta ole päämääränä kehitellä menetelmiä, joita voisi soveltaa samanlaisena jossain toisessa tilanteessa, toisten ihmisten kesken. Yksittäinen tutkimus on yksittäinen tapaus ilmentää asioita ihmisyydestä, eikä se voi olla metodi, jota tilanteessa kuin tilanteessa hyödynnettäisiin. Subjektiivinen kokemus, muuttuessaan käsitteelliseksi tiedoksi analysoinnin ja reflektoinnin kautta, tulee kuitenkin paljastaneeksi asioita ja ilmiöitä tehden ne näkyviksi ja siten välineiksi myös toisille. Vaikka tapahtuma on singulaarisen työskentelyn kautta ainutkertaista, tulee tieto tutkimuksen kautta myös muille ihmisille ymmärrettäväksi.

Taideperustaisen tutkimuksen on mahdollista tarttua tietoon, joka ainoastaan taiteellisen tai vaihtoehtoisesti kognitiivisen tiedonkäsityksen varassa jäisi saavuttamatta. Taiteellinen ja kokemuksellinen (aistinen, kehollinen ja lihallinen) tieto on vaikeasti argumentoitavaa ja sen kääntäminen kirjalliseen muotoon on jossain määrin saavuttamaton ja paradoksaalinen pyrkimys. Kuitenkin juuri tämä hankalasti tavoitettava, liukas ja hetkellinen tieto paljastaa ihmisyydestä ja todellisuudesta sen olennaisen.

LÄHTEET:

- Barone, Tom & Eisner, Elliot 1997. Arts-based Educational Research. In R.M. Jaeger (edit.), *Contemporary Methods for Research in Education*. (2nd .ed.). Washington, DC: American Educational Research association.
- Barone, Tom 2006. Arts-based Educational Research Then, Now, and Later. *Studies in Art Education. A Journal of Issues and Research in Art Education*. Vol. 48:1, 4-8.
- Burr, Vivien 2004. *Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä*. Suom. Jyrki Vainonen. Alkup. The Person in Social Psychology 2002. Tampere: Vastapaino.
- Eisner, Elliot 2006. Does Arts-Based Art Reseach Have a Future? *Studies in Art Education. A Journal of Issues and Research in Art Education*. Vol. 48:1, 9-18.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Finley,S., Knowles, J.G. 1995. *Researcher as artist/artist as researcher. Qualitative Inquiry I*
- Hannula, Mika; Suoranta, Juha; Vadén. Tere 2003. *Otsikko uusiksi. Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*. Tampere: Niin & näin –lehden filosofinen julkaisusarja.
- Hannula, Mika; Suoranta, Juha & Vadén, Tere 2005. *Artistic Research: Theories, methods and practices*. Helsinki: Academy of Fine Arts.

- Irwin ,Rita & de Cosson, Alex (Edit.) 2004. *A/r/tography, Rendering Self Throuh Arts-Based Living Inquiry*. Vancouver: University of British Columbia.
- Kantonen, Lea 2005. Telтта. Helsinki: taideollisen korkeakoulun julkaisu A 54.
- Kiljunen, Satu, Hannula, Mika. (Edit.) 2002. *Artistic Research*. Helsinki: Academy of Fine Arts.
- Macleod K., Holdridge L. (Edit) 2006. *Thinking Through Art. Reflections on Art as Research*. Oxon: Routledge.
- McNiff, S. 1998. *Art-Based research*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Rogoff, Irit 2000. Terra Infirma.
- Räsänen, Marjo 2007. Multiculturalism and arts-based research Themes in Finnish studies 1995-2006. Taidekasvatuksen verkkolehti Synnyt. 3/2007.
- Sava, Inkeri, Vesänen-Laukkanen, Virpi.(Toim.) 2004. *Taiteeksi tarinoitu oma elämä*. Juva: PS-kustannus.
- Schollhammer, Georg 2007. (Edit.) Documenta 12 Magazine: Education: No 3. Cologne : Taschen,
- Sullivan Graeme 2006. Research Acts in Art Practice, *Studies in Art Education. A Journal of Issues and Research in Art Education*. Vol. 48:1,19-35.
- Uusikylä Kari, Atjonen Päivi 2000. Didaktiikan perusteet. Porvoo: WSOY

Painamattomat lähteet:

- Springay, Stephany 2004. *Inside the Vissible: Youth understanding of body knowledge through touch*. Unpublished Doctoral Dissertation, The University of Britttish Columbia.
- Suominen, Anniina 2003. *Writing with photographs, re-constucting self: An arts-based autoethnographic inquiry*. Unpublished Doctoral Dissertation, The Ohio State University, Columbus, Ohio.